

Arkeologisk förundersökning

Boplatslämningar vid Hämringe

Gamla Uppsala socken
Uppsala kommun
Uppland

Malin Gustafsson

UPPLANDSMUSEET

2003:05

Arkeologisk förundersökning

Boplatslämningar vid Hämringe

Gamla Uppsala socken
Uppsala kommun
Uppland

Malin Gustafsson

Rapport 2003:05 , avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S:t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tel 018 – 16 91 00 (vx)

Fax 018 – 69 25 09

www.uppmus.se

© Upplandsmuseet, 2003

Omslagsfoto: Malin Gustafsson

Planer: Malin Gustafsson

Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3212.

Innehållsförteckning

Inledning	4
Topografi	4
Fornlämningar och tidigare undersökningar	4
Målsättning och metod	5
Resultat av förundersökningen	7
Fynd	7
Datering	7
Tolkning	8
Förslag till antikvariska åtgärder	9
Sammanfattning	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10
Referenser	10
Bilaga 1, Anläggningslista	11
Bilaga 2, ¹⁴ C-diagram	13

Inledning

Upplandsmuseet utförde i oktober 2002 en förundersökning på fastigheten Hämringe 18:13, Gamla Uppsala socken. Undersökningen föranleddes av planerad etablering av projektkontor och anläggande av skyddsvall vid lokal 30A i samband med nybyggnation av E4 Uppsala – Mehedeby, delen Uppsala – Läby. Undersökningen gjordes på uppdrag av Vägverket, region Mälardalen och efter tillstånd från länsstyrelsen (1st dnr 220-11518-02). Undersökningen utfördes av Anna Berggren och Malin Gustafsson. Rapportansvarig var Malin Gustafsson. För kostnaderna stod Vägverket, Region Mälardalen.

Topografi

Undersökningsområdet var beläget i åkermark. I öster fanns en mindre väg och strax sydost om området var ett större ställverk beläget. Skogsmark fanns åt såväl väster som åt norr. Åkermarken sluttade något mot söder och i åkern fanns en del impediment. I undersökningsområdets norra del fanns två impediment. Marken mellan dem var stenig, vilket tolkas som att det ursprungligen varit ett större sammanhängande impediment. Den dominerande jordarten var postglacial lera.

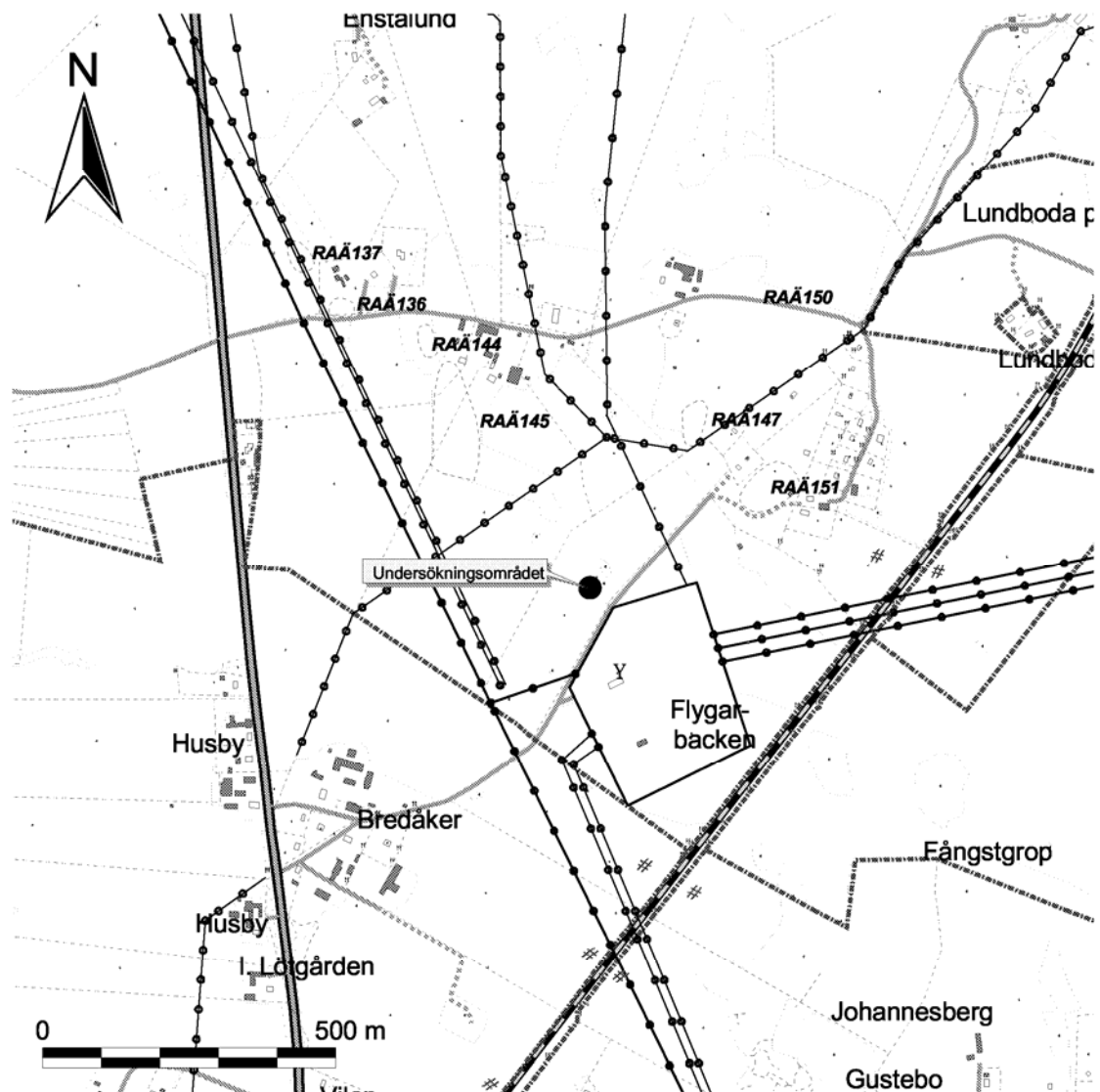
Fornlämningar och tidigare undersökningar

Området är mycket fornlämningsrikt och mot väster finns ett flertal gravfält, som ursprungligen till stor del troligen varit sammanhängande. Nordväst om undersökningsområdet finns RAÄ 145, ett gravfält som består av 79 runda och 14 rektangulära stensättningar. Strax intill ligger RAÄ 144 som utgörs av åtta runda stensättningar. RAÄ 137 och 136 består av fem runda stensättningar respektive en hög och fyra runda stensättningar. Nordost om undersökningsområdet finns RAÄ 147, ett gravfält bestående av en hög och 15 stensättningar. Gravfälten ligger i allmänhet i skogsmark, alldeles i kanten av den uppodlade marken.

Norr om undersökningsområdet finns också en runsten, RAÄ 150.

Boplatslämningar påträffades vid utredning och förundersökning för nya E4:an. Den södra boplatsen ligger i nära anslutning till det nu undersökta området. Här fanns 30 anläggningar, varav knappt hälften utgjordes av härdar. Den norra boplatsen anslöt till Hämringe bytomt samt förhistoriska boplatslämningar i form av 81 anläggningar och kulturlager. Förundersökning för en lokalväg berörde RAÄ 147. Även här framkom boplatslämningar framför allt i form av kulturlager.

Både den norra och den södra boplatsen fick ¹⁴C-dateringar till perioden kring Kr. f., medan boplatslämningarna vid RAÄ 147 fick en datering till yngre bronsålder (Göthberg och Holm 1997).

Figur 1. Utdrag ur fastighetskartan med förundersökningsområdet och i texten omnämnda fornlämningar markerade.

Målsättning och metod

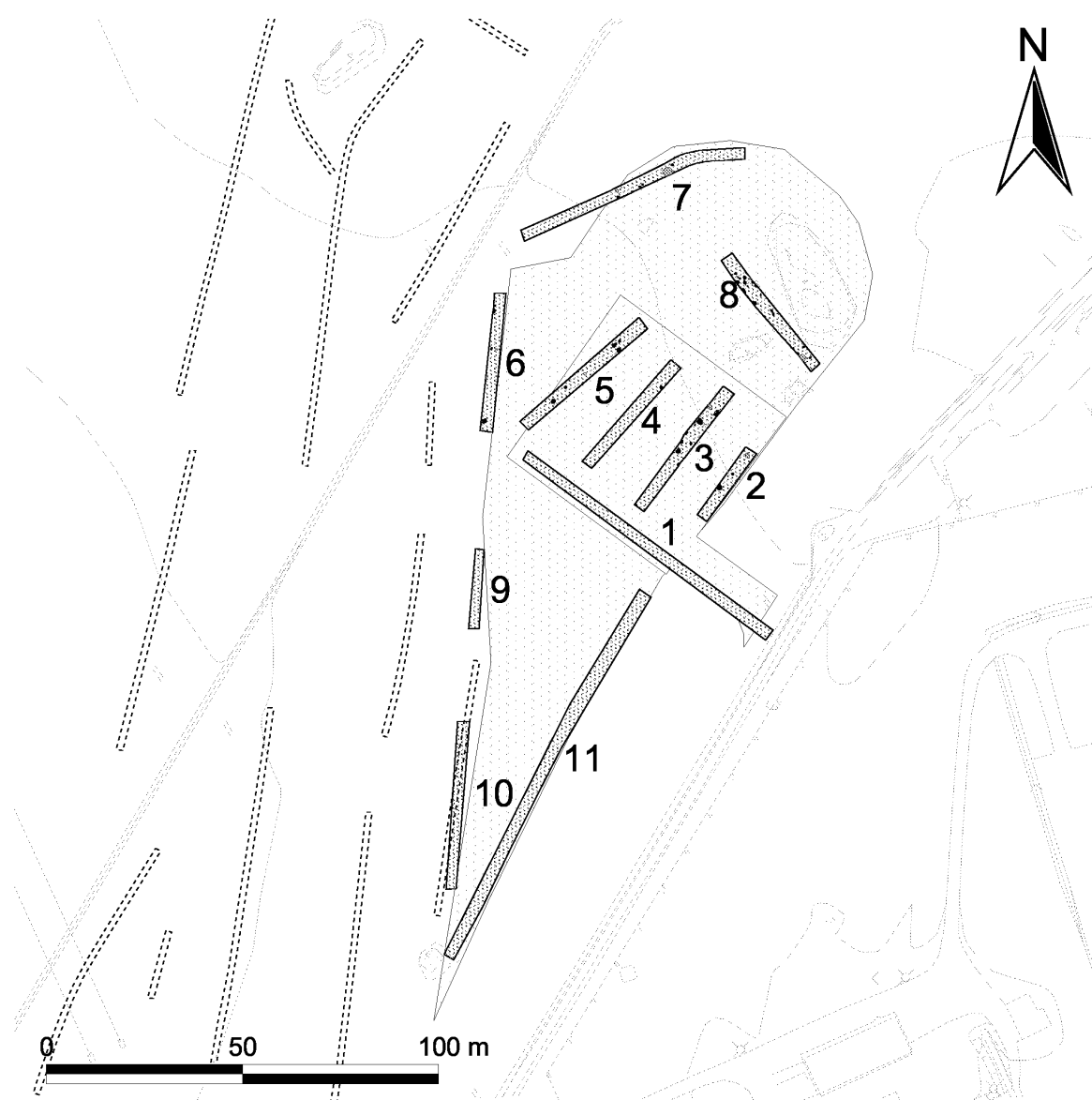
Syftet med förundersökningen var huvudsakligen att försöka avgränsa den boplatsyta som upptäcktes vid förundersökningen för E4:an, väster om det aktuella området. Dessutom avsågs de framkomna lämningarnas karaktär klarläggas och dateras.

Förundersökningen utfördes genom att sökschakt grävdes med grävmaskin, ner till den nivå där anläggningar framkom. Schakten var mellan två och fyra meter breda, beroende på om det var fråga om enkel eller dubbel skopbredd. Schaktning företogs över en ca 9 800 m² stor yta. Sammanlagt togs elva schakt upp över undersökningsområdet och de upptog en yta av drygt 1 600 m². Schaktningen inleddes inom det område där vägverket planerat att etablera ett platskontor, detta för att ärendet brådskade. Inom denna del av undersökningsområdet drogs

fem schakt och anläggningar påträffades i fyra av dessa. Schakten lades igen efter avslutad förundersökning.

Schakten och samtliga framkomna anläggningar mättes in med totalstation och beskrevs i plan. Undersökta anläggningar dokumenterades med profilritningar i skala 1:20 och med anläggningsbeskrivningar.

Kolprover samlades in från ett urval av anläggningarna och proven mättes också in med totalstation. Kolproverna har på grund av tidsbrist inte genomgått vedartsanalys.

Figur 2. Översikt av förundersökningsområdet med de grävda schakten. De streckade schakten i väster är från förundersökningen 1996.

Resultat av förundersökningen

Anläggningar framkom i sju av de sammanlagt elva schakten (schakt 2-8). I ytterligare ett framkom ett lager (schakt 1). De anläggningstomma schakten var de som var belägna längst ner i sydsluttningen.

I schakten fanns 58 anläggningar, av vilka den överlägset största kategorin var härdar. Sammanlagt påträffades 47 stycken, av vilka tre undersöktes (A201, 452 och 631). Undersökningen av härdarna syftade till att kontrollera bevaringsförhållanden och för att samla in kol för ¹⁴C-dateringar. Härdarna var mellan 0,44 och 1,84 meter långa och 0,18-1,36 meter breda. Form i plan var där så kunde fastställas oftast oval. De tre undersökta härdarna var 0,05, 0,06 och 0,22 meter djupa. De grundaste härdarna var belägna i det nordligaste schaktet, mellan de båda impedimenten. Här var anläggningarna generellt mer skadade än de som återfanns längre ned i sluttningen.

Stolphålen var fyra till antalet (A228, 310, 803 och 815) och påträffades i schakten 3, 6 och 7. De var runda i plan och var mellan 0,22 och 0,4 meter stora. I profil var de U-formade och de var mellan 0,07 och 0,26 meter djupa. I tre av dem fanns stänk av bränd lera. Ett av stolphålen (A228) var stenskott.

Sex anläggningar tolkades som större gropar (A217, 276, 353, 616, 650 och 854). Ingen av groparna grävdes dock under förundersökningen, då det bedömdes som onödigt att göra ingrepp i dem, speciellt med tanke på att de var fyndförande.

En anläggning registrerades enbart som mörkfärgning (A548). Den var 0,46 x 0,34 meter stor. Slutligen fanns också en anläggning som utgick på grund av att den inte hade någon fortsättning nedåt (A930).

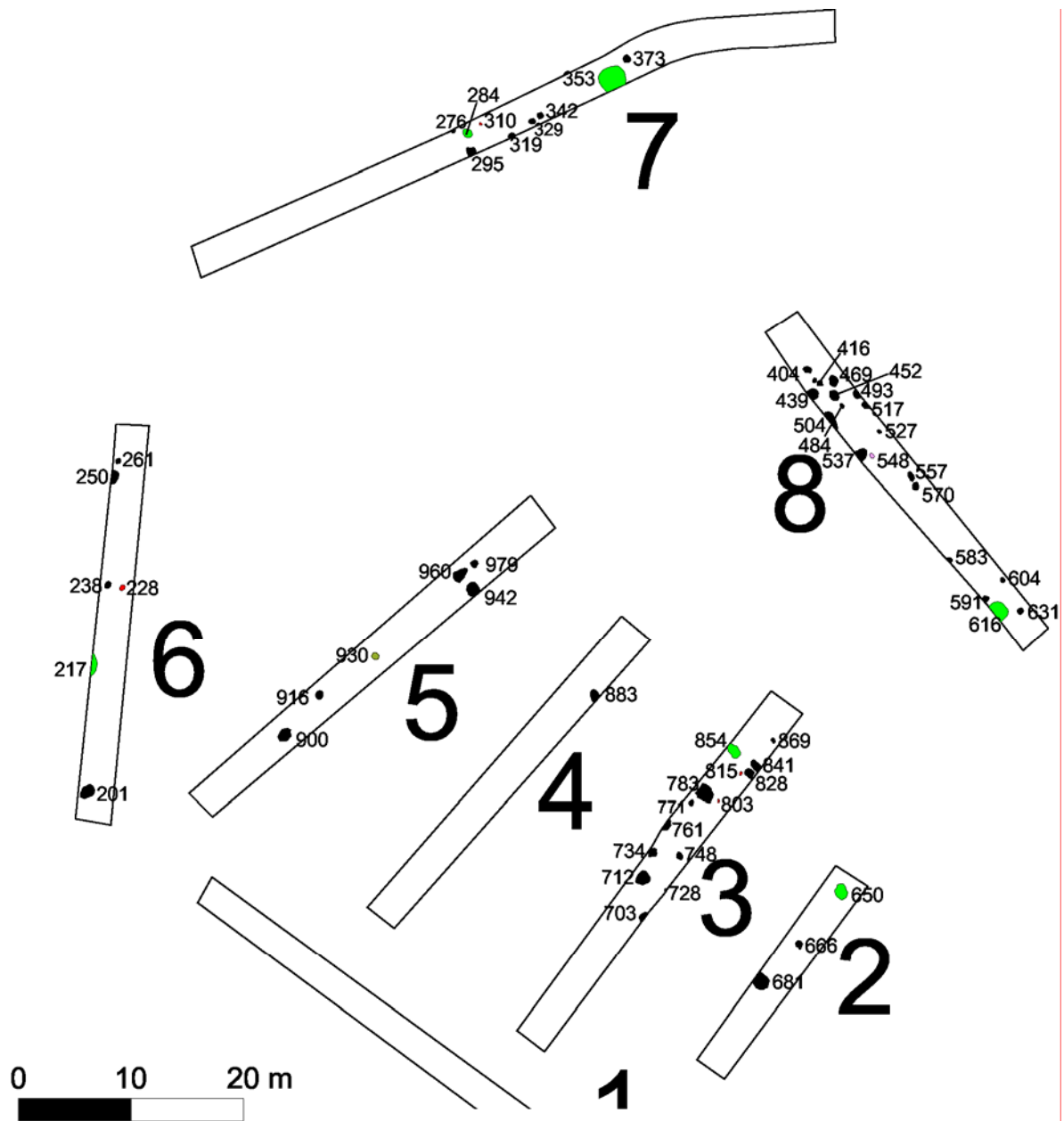
I den nordvästra delen av schakt 1 iaktogs ett lager som var uppemot 0,3 meter tjockt. Det var inte fyndförande, annat än genom förekomst av stänk av bränd lera. Möjligen kan det röra sig om ett äldre odlingslager.

Fynd

Inget fyndmaterial tillvaratogs vid förundersökningen, men i ytan av en del av anläggningarna, särskilt de som tolkades som större gropar, kunde fynd iakttas. Dessa utgjordes huvudsakligen av bränd lera och obrända ben. De obrända benen visar att bevaringsförhållandena för organiskt material tycks vara tämligen goda.

Datering

Två ¹⁴C-prover har analyserats. Båda proverna har tagits ur härdar, A452 och A201. Provet från A452 har med 94,4 % säkerhet daterats till 240-420 AD (Ua-20295) och provet från A201 har med 94,4 % säkerhet daterats till 210-420 AD (Ua-20296). Dateringen visar att åtminstone dessa härdar har varit i bruk under samma period. Det är emellertid därmed inte säkert att boplatsslämningarna som helhet kan dateras till romersk järnålder.

Figur 3. Anläggningarnas utbredning i schakten. Svarta markeringar visar härdarna och de skrafferade står för övriga typer av anläggningar.

Tolkning

Den undersökta ytan innehåller boplatsslämningar, vilka till allra största delen utgörs av härdar, även om ett smärre antal stolphål och större gropar också förekommer. Den stora ansamlingen av härdar kan antyda att området utgör utkanten av en boplats, vars centrala delar troligtvis bör vara belägna nordost eller nordväst om det undersökta området, i odlingsmarkens högst belägna partier. Dateringarna ligger tidsmässigt något senare än de från förundersökningen för E4:an. Det innebär att boplatsslämningarna inte nödvändigtvis hör till samma boplats, utan att det kan röra sig om två i tid åtskilda boplatser. Detta förhållande

passar väl in i det rörliga bebyggelsemönster som karakteriserar äldre järnåldern. Det är å andra sidan också möjligt att det rör sig om en större boplats som nyttjats kontinuerligt under en längre tid.

Det stora antalet gravar i närområdet tyder på att området varit intensivt utnyttjat under en lång period. I området saknas boplatslämningar från yngre järnålder, men man kan ändå tänka sig en lång områdeskontinuitet med tanke på såväl den närbelägna runstenen som bytomten.

Förslag till antikvariska åtgärder

Förundersökningen visade att anläggandet av projektkontor och skyddsvall vid Hämringe, skulle komma att påverka en tidigare okänd fornlämning i form av boplatslämningar. Innan fortsatt ingrepp i området bör därför ytterligare antikvariska åtgärder genomföras.

Upplandsmuseet föreslår att en slutundersökning genomförs inom de delar av området där boplatslämningar påträffades.

De sydligaste delarna av förundersökningsområdet var anläggningstomma, varför Upplandsmuseet inte anser att fortsatta antikvariska åtgärder här är nödvändiga. Redan i samband med förundersökningen flyttades etableringsplatsen av Vägverkets platskontor till undersökningsområdets södra del.

Sammanfattning

Med anledning av planerad etablering av projektkontor och anläggning av skyddsvall vid Hämringe, Gamla Uppsala socken, genomförde Upplandsmuseet i oktober 2002 en arkeologisk förundersökning. Förundersökningen utfördes genom att sökschakt drogs med hjälp av grävmaskin, varvid 58 anläggningar påträffades. Dessutom kunde vad som troligen var ett äldre odlingslager iaktas i ett av schakten. Anläggningarna återfanns i den norra delen av undersökningsområdet och bestod till övervägande del av härdar. Två ¹⁴C-dateringar gav resultatet ca 200-400 e. Kr. Området kan troligen betecknas som utkanten av ett boplatsoområde med möjlig koppling till den boplats som återfinns strax väster om det aktuella området. Upplandsmuseet föreslår en slutundersökning inom de delar av förundersökningsområdet där boplatslämningar kunde påvisas.

Tekniska och administrativa uppgifter

Plats: Hämringe 18:13, Gamla Uppsala socken

Undersökningstyp: förundersökning

Orsak till undersökningen: etablering av projektkontor och anläggning av skyddsvall

Koordinatsystem: RT 90, 0 gon

Projektledare, Upplandsmuseet: Malin Gustafsson

Projektdeltagare: Anna Berggren

Upplandsmuseets dnr: 1371/02

Upplandsmuseets projektnr: 8053

Beställare: Vägverket, Region Mälardalen

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Margareta Hasselmo

Länsstyrelsens tillstånd och datum för beslut: 220-11518-02 (2002-10-03)

Referenser

Göthberg, H. och Holm, J. 1997. Arkeologi i Tiundaland. Arkeologisk förundersökning väg E4, delobjekt 1, Uppsala – Fullerö delen Gamla Uppsala – Fullerö, Uppland. Riksantikvarieämbetet, UV Uppsala Rapport 1997:04.

BILAGA 1, Anläggningslista

A nr	A typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	X	Y
201	Härd	1,1	1	0,22	Sotig lera	6644176,05	1477474,10
217	Grop	2	0,55	0		6644187,32	1477474,68
228	Stolphål	0,4	0,4	0,26	Sotig brungrå lera	6644194,24	1477477,21
238	Härd	0,66	0,51	0		6644194,52	1477475,93
250	Härd	1,34	0,6	0		6644204,05	1477476,53
261	Härd	0,48	0,44	0		6644205,46	1477476,82
276	Härd	0,48	0,25	0		6644234,94	1477506,6
284	Grop	0,9	0,8	0		6644234,71	1477507,90
295	Härd	0,82	0,75	0		6644233,10	1477508,22
310	Stolphål	0,36	0,36	0,22	Mörkbrun lera	6644235,56	1477509,09
319	Härd	0,62	0,4	0		6644234,50	1477511,84
329	Härd	0,57	0,48	0		6644235,78	1477513,64
342	Härd	0,52	0,51	0		6644236,28	1477514,40
353	Grop	2,4	1,95	0		6644239,56	1477520,76
373	Härd	0,75	0,65	0		6644241,39	1477522,06
404	Härd	0,77	0,61	0		6644213,60	1477538,12
416	Härd	0,44	0,36	0		6644212,66	1477538,76
427	Härd	0,6	0,5	0		6644212,40	1477539,24
439	Härd	1	0,9	0		6644211,40	1477538,56
452	Härd	0,8	0,8	0,05	Sotig styv lera	6644211,31	1477540,52
469	Härd	0,95	0,87	0		6644212,63	1477540,47
484	Härd	0,5	0,33	0		6644210,40	1477541,20
493	Härd	0,9	0,5	0		6644211,46	1477542,56
504	Härd	1,84	0,65	0		6644209,06	1477540,21
517	Härd	0,71	0,45	0		6644210,47	1477543,32
527	Härd	0,48	0,31	0		6644208,11	1477544,52
537	Härd	1,06	1	0		6644205,98	1477542,88
548	Mörkfärgning	0,46	0,34	0		6644205,95	1477543,88
557	Härd	0,91	0,5	0		6644204,10	1477547,36
570	Härd	0,67	0,55	0		6644203,27	1477547,76
583	Härd	0,61	0,35	0		6644196,67	1477550,75
591	Härd	0,56	0,49	0		6644193,26	1477554,00
604	Härd	0,5	0,4	0		6644194,94	1477555,50
616	Grop	1,76	1,2	0		6644192,13	1477555,13
631	Härd	0,56	0,45	0,06	Brungrå silt	6644192,16	1477557,08
650	Grop	1,38	1,05	0		6644167,18	1477541,15
666	Härd	0,74	0,6	0		6644162,46	1477537,37
681	Härd	1,4	1,36	0		6644159,18	1477533,99
703	Härd	1	0,47	0		6644164,90	1477523,54
712	Härd	1,28	1,12	0		6644168,44	1477523,49
728	Härd	0,56	0,18	0		6644167,25	1477525,56
734	Härd	0,95	0,8	0		6644170,66	1477524,37
748	Härd	0,77	0,55	0		6644170,37	1477526,76
761	Härd	1,16	0,48	0		6644173,16	1477525,58
771	Härd	0,53	0,4	0		6644175,06	1477527,79
783	Härd	1,55	1,35	0		6644175,92	1477528,96
803	Stolphål	0,22	0,22	0,07	Grå lera	6644175,26	1477530,23
815	Stolphål	0,3	0,3	0,21	Brungrå lera	6644177,66	1477532,20
828	Härd	0,85	0,7	0		6644177,61	1477532,99
841	Härd	1,05	0,65	0		6644178,31	1477533,585

A nr	A typ	Längd	Bredd	Djup	Fyllning	X	Y
854	Grop	1,3	0,9	0		6644179,66	1477531,58
869	Härd	0,48	0,32	0		6644180,57	1477535,08
883	Härd	0,95	0,82	0		6644184,57	1477519,24
900	Härd	1,4	1	0		6644181,11	1477491,63
916	Härd	0,8	0,63	0		6644184,64	1477494,72
930	Utgår					6644188,09	1477499,69
942	Härd	1,17	1,15	0		6644194,09	1477508,44
960	Härd	1,5	1	0		6644195,38	1477507,26
979	Härd	0,67	0,64	0		6644196,38	1477508,51

BILAGA 2, ¹⁴C-diagram

